

HU

HU

HU

EURÓPAI BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2010.2.9.
COM(2010)47 végleges

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a 2004–2007 közötti időszakra vonatkozó tagállami jelentések alapján a vizek mezőgazdasági
eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv
végrehajtásáról

SEC(2010)118

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a 2004–2007 közötti időszakra vonatkozó tagállami jelentések alapján a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv végrehajtásáról

1. BEVEZETÉS

A 91/676/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: a nitrátirányelv) célja a vizek védelme a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált szennyezésekkel szemben, a tagállamok által meghozandó és a következőkben felsorolt intézkedések segítségével: vízminőség-ellenőrzés (tekintettel a nitrátkoncentrációra és a trofitásfokra); a szennyezett vagy szennyezésnek kitett vizek meghatározása; nitrátérzékeny területek (azon területek, amelyekről a víz a meghatározott vizekbe szivárog) kijelölése; a helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzatainak és cselekvési programok (a nitrátszennyezés megelőzésére és csökkentésére irányuló intézkedések) létrehozása, valamint legalább négyévente a nitrátérzékeny területek kijelölésének és a cselekvési programoknak a felülvizsgálata.

A nitrátirányelv 10. cikke előírja a tagállamok számára, hogy az irányelvről szóló értesítést követően négyévente jelentést nyújtsanak be a Bizottsághoz. E jelentésnek információkat kell tartalmaznia a helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzataira, a kijelölt nitrátérzékeny területekre és a vizek ellenőrzésének eredményeire vonatkozóan, továbbá magában kell foglalnia a nitrátérzékeny területekkel kapcsolatban felvázolt cselekvési programok lényeges szempontjainak összefoglalását.

A jelentésnek az a célja, hogy az Európai Parlament és a Tanács számára tájékoztatást nyújtson a nitrátirányelv végrehajtásának helyzetéről, az irányelv 11. cikkével összhangban. A jelentés a tagállamok által a 2004–2007 közötti időszakról benyújtott információkon alapul, és a jelentéshez a szolgálati munkadokumentumban (SEC(2010)118) szereplő, a mezőgazdasági forrásokból származó tápanyagterhelésre, a vízminőségre, valamint a kijelölt nitrátérzékeny területekre vonatkozó összesített térképeket mellékeltek. Ez az első alkalom, hogy mind a 27 tagállam jelentést nyújtott be¹. Ez a dokumentum alapvetően tehát az EU–27-tel foglalkozik, az adatokat azonban a korábbi EU–15 és néhány új tagállam harmadik jelentési időszakával is összeveti. A korábbi jelentési időszakokkal való összevetés nem minden új tagállam esetében lehetséges, mivel közülük számos most nyújtott be első alkalommal jelentést². A jelentéseket 2008–2009 folyamán nyújtották be. Több tagállam 2009 folyamán további információkat is benyújtott, főként a vízminőséggel kapcsolatos adatokra vonatkozóan.

¹ Ideértve Romániát és Bulgáriát is, habár még nem kötelezettek jelentés benyújtására. Bulgária a 2000–2003 közötti időszak vízminőségére vonatkozó adatait is feltüntette.

² Ciprus, Csehország, Észtország és Magyarország a 2000–2003 közötti időszakra vonatkozóan 2004-ben készített jelentést.

2. A MEZŐGAZDASÁGI FORRÁSOKBÓL SZÁRMAZÓ TERHELÉSEK ALAKULÁSA AZ UTOLSÓ JELENTÉSI IDŐSZAK ÓTA

A szervesetlen nitrogéntartalmú műtrágyák használatának fokozatos csökkenése, amely a kilencvenes évek elejétől tapasztalható, az EU-15-ben a 2004 és 2007 közötti időszakban stabilizálódott. Az EU-27 szintjén a szervesetlen nitrogéntartalmú műtrágyák használata viszont enyhén növekvő tendenciát mutat³. A legutóbbi jelentési időszakokkal összevetve a szervesetlen nitrogéntartalmú műtrágyák éves mennyisége az EU-15-ben stabilan 9 millió tonna körüli értéken maradt⁴, míg az EU-27 esetében 11,4 millió tonnáról 12,1 millió tonnára változott, ami 6 %-os növekedésnek felel meg.

A szervesetlenfoszfor-tartalmú műtrágyák használata az EU-15 területén 9 %-kal csökkent, ugyanakkor az EU-27 vonatkozásában a legutóbbi jelentési időszakokkal összevetve csak 1 %-os csökkenés volt tapasztalható⁴.

A tartott állatok számát illetően a legutóbbi jelentési időszakban említett csökkenő tendencia a 2004 és 2007 közötti időszakban stabilizálódott. A 2003 és 2007 közötti évek összevetése⁵ alapján az EU-15-ben a sertés- és baromfiállomány – kivéve a tojótyúkokat – csökkent, míg a kecske-, juh- és szarvasmarha-állomány kissé emelkedett. A tejelőszarvasmarha-állomány az EU-15-ben 7,6 %-kal nőtt. Az EU-27 vonatkozásában hasonló tendenciák figyelhetők meg; azonban a baromfiállományban – a tojótyúkok kivételével – hangsúlyosabb csökkenés tapasztalható.

Az állattenyésztésből származó és a mezőgazdasági művelés alatt álló talajokat szennyező nitrogén mennyisége az EU-27-ben 2003 és 2007 között 9,4 millió tonnáról 9,1 millió tonnára csökkent, ugyanez az EU-15 országok esetében 7,9 millió tonnáról 7,6 millió tonnára való csökkenést jelentett. Komoly eltérések vannak a tagállamok között a mezőgazdasági forrásokból származó terhelések tekintetében⁶. Magas tápanyag-terhelésű területek többek között Hollandia, Flandria (Belgium) és Bretagne (Franciaország). A kelet-európai tagállamokban az alacsonyabb műtrágyabevitelnek és a kisebb állatállomány-sűrűségnek köszönhetően a terhelés általában alacsonyabb.

A felszíni vizek mezőgazdaságból származó nitrogénterhelése több tagállamban csökken. A mezőgazdaság az arányokat tekintve azonban így is jelentősen hozzájárul a terheléshez. A legtöbb tagállamban a felszíni vizekbe történő összes nitrogénkibocsátás 50 %-a mezőgazdasági eredetű. A vízgyűjtő területek diffúz forrásokból származó nitrogénterhelésének aránya Európa nagy részén továbbra is magas⁷.

³ Lásd az 1A. és 1B. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

⁴ Az OECD 2003 és 2007 közötti időszakra vonatkozó statisztikája alapján. Az adatbázisban nem szerepel információ Belgiumra és Írországra vonatkozóan. Írország saját adatokat adott meg.

⁵ Lásd a 3. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

⁶ Lásd az 1–6. térképet a szolgálati munkadokumentumban.

⁷ Lásd a 7. térképet a szolgálati munkadokumentumban.

3. VÍZMINŐSÉG, HELYZET ÉS TENDENCIÁK

Ellenőrző hálózatok

A vízminőség értékelése szempontjából kulcsfontosságú a vizek megfelelő ellenőrzése. Ennek érdekében az egész területet átfogó reprezentatív ellenőrzési hálózatra van szükség a felszín alatti, a felszíni és a tengeri vizekre vonatkozóan. A nitrátszint ellenőrzését több tagállam is a vízügyi keretirányelv alapján felállított ellenőrző hálózatába integrálja⁸. A jelenlegi jelentési időszakban az ellenőrző állomások 50 %-a 10 tagállam esetében a nitrátirányelv és a vízügyi keretirányelv adatbázisaiban is szerepelt.

Az összes mintavételi helyszín száma az EU-27-ben a felszín alatti vizek esetében 31 000, a felszíni vizek esetében pedig 27 000. A helyszínek száma az EU-12-ben jóval alacsonyabb, mint az EU-15-ben: 7000 a felszín alatti vizek és 5000 a felszíni vizek esetében. A felszín alatti vizeket érintő helyszínek száma a korábbi jelentési időszakokkal összevetve az EU-15-ben 20 000-ről 24 000-re nőtt, míg a felszíni mintavételi helyszínek száma változatlanul 22 000 maradt. A korábbi jelentési időszakban is szereplő helyszínek száma – ezek megkönnyítik a tendenciák kiszámítását – 18 000 a felszín alatti vizek és 14 000 a felszíni vizek esetében.

A felszín alatti vizek mintavételi helyszínének sűrűsége átlagosan 13,7/1000 km². A legmagasabb sűrűség Belgiumban, Máltán, illetve Dániában jellemző (99, 44, illetve 34 helyszín 1000 km²-enként), míg a legalacsonyabb sűrűség Finnországban, Svédországban, illetve Litvániában fordul elő (0,2, 0,4, illetve 0,8 helyszín 1000 km²-enként). A felszín alatti vizekre vonatkozóan a legtöbb tagállam különböző, 0–5 métertől több mint 30 méterig terjedő ellenőrzési mélységekből vett adatokat adott meg. Egyes tagállamok esetében az információszolgáltatás alapjául szolgáló ellenőrzés gyakorisága évi 1 alkalomtól (Hollandia) 4 alkalomig (Belgium, Franciaország, Szlovénia és Szlovákia) terjedt.

A felszíni édesvizek esetében 1000 km² földterületre átlagosan 7,4 mintavételi helyszín jutott. A legmagasabb mintavételi sűrűség Máltán, Belgiumban, illetve az Egyesült Királyságban volt jellemző (114, 29, illetve 36 1000 km²-enként), a legalacsonyabb sűrűség Finnországban fordult elő (0,5 helyszín 1000 km²-enként). A tengervízzel rendelkező tagállamok többsége tengeri ellenőrző pontokat is létesített. A felszíni vizek tekintetében az ellenőrzés gyakorisága évi átlagosan 7,4 alkalomtól (Románia) 26 alkalomig terjedt (néhány németországi és szlovéniai ellenőrző pont).

A tagállamok a vízminőségre vonatkozóan georeferencia-adatokat szolgáltatottak, és ezek alapján lehetővé vált a vizek nitrátszennyezése és trofitásfoka vonatkozásában összesített vízminőség-térképek⁹ készítése.

Felszín alatti vizek

A 2004–2007 közötti időszakban az EU-27 ellenőrző állomásainak 15 %-a mért átlagosan 50 mg NO₃/l¹⁰ feletti nitrátkoncentrációt, 6 % 40–50 mg NO₃/l közötti

⁸ A 60/2000/EK irányelv.

⁹ Lásd a 8–15. térképet a szolgálati munkadokumentumban.

¹⁰ Az 50 mg NO₃/l a nitrátirányelvben megállapított küszöbérték.

értéket, 13 % pedig 25–40 mg NO₃/l értéket rögzített. A felszín alatti vizeket ellenőrző állomások megközelítőleg 66 %-a 25 mg NO₃/l alatti koncentrációt mért. Az EU–15 tekintetében az ennek megfelelő adatok a következők: 17 % esetében 50 mg/l, 6 %-nál 40–50 mg/l, 15 %-nál 25–40 mg/l, 62 % esetében pedig 25 mg/l alatt¹¹. A magas koncentrációval (40 mg/l felett) jellemezhető területek Észtország, Délkelet-Hollandia, Flandria (Belgium) és Anglia középső részei, valamint Franciaország több része, Észak-Olaszország, Északkelet-Spanyolország, Délkelet-Szlovákia, Dél-Románia, Málta és Ciprus. A Földközi-tenger partvidékén található állomások közül több szintén viszonylag magas értékeket mért.

A felszín alatti vizek minőségére vonatkozó tendenciák

A legtöbb olyan tagállam, köztük néhány új tagállam is (Bulgária, Ciprus, Észtország és Magyarország¹²), amely a legutóbbi időszakra vonatkozóan jelentést készített, a jelenlegi adatait összevetette az említett időszakra vonatkozó adataival. Svédország nem ismertette a tendenciákat, mivel csaknem minden felszín alatti vizének az értéke 25 mg NO₃/l alatti, és mert kevesebb ellenőrző pont értékelését készítették el erre a jelentési időszakra vonatkozóan. Adathiány miatt nem tudtak tendenciákat megállapítani Görögországban, illetve Lengyelország, Litvánia, Lettország, Málta, Románia, Szlovénia és Szlovákia esetében sem, mivel ezek az országok első alkalommal készítették jelentést.

A korábbi jelentési időszakból származó adatokkal való összehasonlítás¹³ azt mutatja, hogy az EU–15¹⁴ szintjén stabil és csökkenő tendenciák érvényesülnek (az ellenőrző állomások 66 %-a esetében, közülük 30 % csökkenő tendenciát jelez). Az ellenőrző állomások 34 %-a azonban továbbra is növekvő tendenciákat rögzít. A korábbi időszak adatait összehasonlító új tagállamokban (Bulgária, Ciprus, Észtország és Magyarország) az állomások 80 %-a stabil, 11 %-a csökkenő és 9 %-a növekvő tendenciát jelez. A tagállamok közül Belgium, Franciaország, Spanyolország, Portugália, Németország, Írország, Olaszország és az Egyesült Királyság ellenőrző állomásainak több mint 30 %-a rögzített növekvő tendenciákat. Azonban ezekben a tagállamokban – Írország kivételével – hasonló, esetleg nagyobb arányban vannak a javuló vízminőséget jelző állomások. A vízminőségi osztály szerinti tendenciák elemzése¹⁵ alapján az 50 mg/l-t meghaladó pontok aránya több tagállamban (Belgium, Dánia, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Hollandia és az Egyesült Királyság) még mindig növekedik. Ausztriában, Németországban, Finnországban, Luxemburgban és Portugáliában csökkent az 50 mg/l feletti koncentrációt mérő állomások aránya. Az adatokat azonban óvatosan kell kezelni, mivel több tagállam jelentős mértékben megnövelte az ellenőrző pontok sűrűségét, ami befolyásolhatja az ellenőrző pontok minőségi osztályonkénti arányát.

A felszín alatti vizek mélysége

¹¹ Lásd a 2. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

¹² Csehország nem szolgáltatott a vízminőségre vonatkozó adatokat a 2000 és 2003 közötti időszakra benyújtott jelentésében, aminek következtében nem volt lehetséges tendenciaelemzés elvégzése.

¹³ Lásd a 3. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

¹⁴ Kivéve Svédországot a fent említett okok miatt.

¹⁵ Lásd az 1. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

A felszín alatt mélyebben található vizek kevésbé fertőzöttek, mint a felszínhez közeli felszín alatti vizek. Az 50 mg NO₃/l feletti értékeket rögzítő pontok legnagyobb arányban az 5 és 15 méter közötti mélységben fekvő rétegben találhatók¹⁶.

Felszíni édesvizek

A 2004 és 2007 közötti időszakban az EU–27 felszíni vizeket ellenőrző állomásainak 21 %-ában 2 mg/l alatti nitrátkoncentrációkat mértek, 37 %-ában pedig 2 és 10 mg/l közötti értékeket. A 40–50 mg/l közötti koncentráció az állomások 3 %-ánál mutatkozott átlagosnak, és az állomások ugyancsak 3 %-ánál rögzítettek 50 mg/l-t meghaladó értékeket. Az EU–15 tekintetében ezek az adatok a következők: 24 % esetében 2 mg/l, 30 %-nál 2–10 mg/l, 4 %-nál 40–50 mg/l és ugyancsak 4 % esetében 50 mg/l felett.

Azon mintavételi pontok aránya, ahol 2 mg/l alatti koncentrációt mértek, Svédországban (97 %), Bulgáriában (76 %), Finnországban (59 %) és Portugáliában (50 %) volt a legmagasabb. Azon mintavételi pontok aránya, ahol 50 mg/l feletti értékeket rögzítettek, Máltán (43 %), Belgiumban (10 %) és az Egyesült Királyságban (7 %) volt a legmagasabb¹⁷.

Különösen Anglia, Flandria és Bretagne esetében mutatkoznak magas értékek a 40 mg/l feletti koncentráció esetében. A felszíni vizek nitrátkoncentrációja az új tagállamok közül Csehország és Magyarország bizonyos részein, valamint Lengyelország egyes területein mutat magasabb értéket (25 mg/l felett).¹⁸

A felszíni édesvizek minőségére vonatkozó tendenciák

Az utolsó jelentési időszakkal összevetve a nitrátkoncentráció az EU–15 ellenőrző pontjainak 70 %-a esetében csökken vagy változatlan. A legnagyobb arányban javuló vízminőséget jelző állomások Franciaországban (18 %) találhatók¹⁹, míg Görögországban²⁰ (41 %) és Luxemburgban (30 %) a legnagyobb a romló vízminőséget jelző állomások aránya²¹. Olaszországban és Belgiumban viszonylag magas a javuló minőséget jelző állomások aránya (Olaszországban 10 %, Belgiumban 13 %), de a romló minőséget jelző állomások aránya hasonló. A viszonylag nagy arányú erőteljesen növekedő nitrátkoncentrációval jellemezhető régiók közé tartozik Nyugat-Anglia, Görögország és Olaszországban a Pó-delta keleti része²². Az utóbbi esetében azonban viszonylag nagy arányt képvisel az erőteljesen romló tendencia is. A jelentésükben tendenciákat is felvázoló új tagállamok közül Cipruson a legnagyobb a javuló tendenciák aránya (26 %), a romló tendenciáké pedig Észtországban (10 %)²³. A tendenciák vízminőségosztályok szerinti elemzése²⁴ azt mutatja, hogy az 50 mg/l feletti nitrátkoncentrációt mérő

¹⁶ Lásd a 4. ábrát a szolgálati dokumentumban.

¹⁷ Lásd az 5. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

¹⁸ Lásd a 11., a 12. és a 14. térképet a szolgálati munkadokumentum I. fejezetében.

¹⁹ Legalább 5 mg/l nitrátkoncentráció-csökkenés.

²⁰ Görögország frissített adatokat adott meg, amelyeket azonban a késedelmes benyújtás miatt nem lehetett figyelembe venni, így az előzőleg benyújtott adatokat ismertetjük.

²¹ Legalább 5 mg/l nitrátkoncentráció-növekedés.

²² Lásd a 13. térképet a szolgálati munkadokumentumban.

²³ Lásd a 6. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

²⁴ Lásd a 2. táblázatot a szolgálati munkadokumentumban.

pontok aránya több tagállamban, különösen Belgiumban és az Egyesült Királyságban még mindig nő. Franciaországban és Olaszországban csökkent az 50 mg/l feletti nitrátkoncentrációt mérő állomások aránya, míg számos EU-15-tagállam (Ausztria, Németország, Görögország, Finnország, Írország, Luxemburg, Portugália és Svédország) esetében nem is rögzítettek 50 mg/l feletti értékeket a felszíni vizekre vonatkozóan. Az adatokat azonban óvatosan kell kezelni, mivel az ellenőrző pontok sűrűségében bekövetkező változások befolyásolhatják a minőségi osztályonkénti pontok arányát.

A felszíni vizek trofitásfoka

A tagállamok eltérő kritériumokat alkalmaztak a felszíni édesvizek trofitásfokának értékelésére, ami megnehezíti a tagállamok szintjén a vizek trofitásfokának összehasonlítását. Gyakran használt paraméterek a klorofill-a, az összes nitrogénmennyiség, az összes foszformennyiség és az ortofoszfát, és 17 tagállam ezen paraméterek közül egyet vagy többet is felhasznált a vizeik trofitásfokáról készített jelentésében. A trofitásfokról szóló jelentésekben szereplő uniós állomások 40 %-ánál²⁵ a felszíni vizeket oligotrófként vagy ultraoligotrófként jellemezték, míg az állomások 33 %-a esetében eutrófként vagy hipertrófként. Hipertróf vizek a legnagyobb arányban Málta és Magyarország területén találhatók, az oligotróf vizek aránya pedig Bulgária és Lettország területén a legnagyobb²⁶.

Nem minden tengervízzel rendelkező tagállam tett jelentést a vízminőségről, ami megnehezíti az európai szintű értékelést e jelentés keretében.

4. A NITRÁTÉRZÉKENY ÖVEZETEK KIJELELÉSE

A tagállamoknak területükön minden olyan földterületet nitrátérzékeny övezetként kell kijelölniük, amelyről a víz intézkedés hiányában szennyezett vagy szennyezésnek kitett vizekbe szivárog. A tagállamoknak az ellenőrzési eredmények alapján legalább négyévenként felül kell vizsgálniuk, és szükség esetén módosítaniuk kell a nitrátérzékeny övezetek kijelölését. A tagállamok a konkrét övezetek kijelölése helyett egy, a területük egészére vonatkozó cselekvési program alkalmazását is választhatják. Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Írország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Hollandia és Szlovénia a teljes területre vonatkozó megközelítést fogadta el.

Az EU-27 területének 39,6 %-a²⁷ nitrátérzékeny övezetként lett kijelölve, ideértve azoknak a tagállamoknak a területét is, amelyek a teljes területre vonatkozó megközelítést alkalmazzák. Összevetve az előző jelentési időszak adataival, az EU-15 területén érzékeny övezetként kijelölt vagy teljes területre vonatkozó megközelítést alkalmazó összes terület nagysága 1 %-kal nőtt, és ez jelenleg az EU-15 teljes területe 44,6 %-ának felel meg. A 2004–2007-es időszakban különösen Portugália, Belgium és Olaszország növelte a nitrátérzékeny övezeteinek nagyságát. Spanyolország 2008–2009 folyamán szintén növelte a kijelölt övezetek kiterjedését.

²⁵ Az EU-27 Ciprus, Dánia, Észtország, Görögország, Olaszország, Franciaország, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország és az Egyesült Királyság nélkül (adatok hiánya vagy elégtelensége miatt).

²⁶ Lásd a 7. ábrát a szolgálati munkadokumentumban.

²⁷ A 2007-es év adatai alapján, lásd a 4. táblázatot, a 8. ábrát és a 16. térképet a szolgálati munkadokumentumban.

5. CSELEKVÉSI PROGRAMOK

A tagállamoknak egy vagy több cselekvési programot kell kidolgozniuk, amelyeket a kijelölt nitrátérzékeny övezeteken vagy – ha a teljes területre vonatkozó megközelítést választották – a teljes területükön alkalmaznak. Ezen cselekvési programoknak tartalmazniuk kell legalább azokat az intézkedéseket, amelyek a nitrátirányelv II. és III. mellékletében szerepelnek, és amelyek többek között a következőkre vonatkoznak: az év azon időszakai, amelyekben tiltott a trágyázás, a szerves trágya-tároló tartályok minimum kapacitása, a trágyázószeres használatának korlátozása és azok vizek közelében vagy lejtőkön való használata.

Saját területére vonatkozóan valamennyi tagállam kidolgozott egy vagy több cselekvési programot, és jelentésében információkat nyújtott be az újonnan létrehozott cselekvési programokról és az előírt időszakos ellenőrzést követően tett módosításokról.

Több tagállam – Franciaország, Portugália, Spanyolország, az Egyesült Királyság, Belgium, Olaszország, Lengyelország és Románia – élt a nitrátirányelv által biztosított lehetőséggel, és eltérő cselekvési programokat dolgozott ki és alkalmazott az egyes nitrátérzékeny övezetekre vagy azok részeire.

A legtöbb cselekvési program magában foglalja az előírt intézkedéseket; azonban néhány esetben további megerősítésre van szükség a vízminőség megfelelő védelmének biztosítására a nitrogénszennyezéssel szemben. A főbb hiányosságok a tárolási rendelkezésekkel, a kiegyensúlyozott trágyázással és azoknak az időszakoknak a meghatározásával kapcsolatosak, amelyekben tiltott a trágyázás.

A nitrátirányelv a szerves trágya használatát a cselekvési programok által érintett érzékeny területek földterületein évi 170 kg N/ha-ra korlátozza. Ez a használati előírás csaknem valamennyi cselekvési programban szerepel.

A trágyatárolási kapacitás a legutóbbi jelentési időszak folyamán tovább nőtt. Mindenesetre az elégtelen trágyatárolási kapacitás az egyik leggyakrabban említett nehézség azok közül, amelyekkel a tagállamok a cselekvési programok alkalmazásánál szembesülnek. A tárolási kapacitásnak elegendőnek kellene lennie ahhoz, hogy megfeleljen azon időszakok igényeinek, amikor a trágya termőföldön való elhelyezése tilos vagy az időjárási viszonyok miatt lehetetlen. Új tároló létesítmények építését akadályozó tényezőként a gazdálkodók forráshiányát említik.

Az ellenőrzésbe bevont gazdálkodók többsége magas szinten eleget tett a cselekvési programokban előírt intézkedéseknek. Azonban a cselekvési programok alkalmazása során az alábbi nehézségekről tettek jelentést:

- A gazdálkodók által a szerves és a szervesetlen trágya felhasználására vonatkozóan vezetett pontos nyilvántartás.
- A gazdálkodók elégtelen ismeretei, főként a kisebb gazdaságok esetében. Ismeretek hiányában az említett gazdálkodók közül soknak jelent nehézséget a cselekvési programokban előírt intézkedések megértése.

Néhány tagállam (pl. Ausztria, Hollandia) jelentésében az áll, hogy a gazdálkodók természeti környezetre vonatkozó általános ismeretei bővültek, és ennek eredményeként például javult a szerves trágya és műtrágya kezelése.

A szolgálati munkadokumentum III. fejezete idéz néhány példát a cselekvési programok végrehajtása során tett előrelépésre több tagállam esetében.

A Bizottság tudomása szerint továbbá nő az érdeklődés a szerves trágya-feldolgozási kezdeményezések iránt. Több tagállamban, különösen azokban a régiókban, ahol intenzív állattenyésztés folyik és magas a tápanyagtöbblet, az állati eredetű szerves trágyát feldolgozzák, hogy olyan végterméket állíthassanak elő, amely export során könnyen szállítható, illetve hogy olyan módosított tápanyagértékű termékeket nyerjenek, amely jobb, tápanyagtöbblet-csökkenést eredményező tápanyag-gazdálkodást tesz lehetővé. A feldolgozási technikák a legegyszerűbb, folyékony és szilárd frakciókra való szétbontástól a fejlettebb technikákig terjednek, ilyen például a szilárd frakciók szárítása, komposztálása vagy elégetése, valamint a folyékony frakciók esetében a biológiai kezelés, a membránszűrés és más fizikai-kémiai technikák alkalmazása. A technikákat a biogáz-létesítményekben energiatermelés céljából gyakran kombinálják roncsolásos folyamatokkal. Szintén érdekesek azok a nagyobb volumenű közös kezdeményezések, amelyek során gazdálkodók nagyobb csoportjai közösen fektetnek be trágyafeldolgozó-létesítmények építésébe. Ilyen kezdeményezésekkel jelenleg különösen Spanyolországban, Hollandiában és Belgiumban lehet találkozni.

Szintén meg kell említeni, hogy az állattartók körében megnövekedett az érdeklődés olyan elfogadott takarmányozási technikák alkalmazása iránt, amilyen az alacsony nitrogéntartalmú étrend, a növekedési szakaszhoz igazított takarmánnyal történő többfázisú takarmányozás és a magasabb szintű takarmányozási eljárás, amely javítja az állat takarmányfelhasználásának általános hatékonyságát. A fejlett takarmányfeldolgozó technikák fokozzák a takarmány-átalakítási hatékonyságot és hozzájárulnak a tápanyagürítés csökkenéséhez.

6. ELTÉRÉSEK

A nitrátirányelv az állati szerves trágya vonatkozásában alkalmazandó, évi 170 kg N/ha maximális mennyiség tekintetében eltérést tesz lehetővé, amennyiben bizonyítják, hogy az irányelv célkitűzései így is teljesülnek, és hogy az eltérés olyan objektív kritériumokon alapul, mint például a hosszú növekedési időnyek, a nagy nitrogénfelvételű termények, a nagy nettó csapadékmennyiség vagy a nagy denitrifikálási kapacitású talajok. Az eltérés alkalmazásához a Bizottságot az irányelv végrehajtásában segítő nitrátszabályozási bizottság véleményét követően kibocsátott bizottsági határozat szükséges. Az eltérés előfeltételei a nitrátérzékeny övezetek megfelelő kijelölése és az irányelvnek minden tekintetben megfelelő cselekvési programok, és az eltérés kizárólag a cselekvési program időtartamára érvényes. A 2009 decemberéig érvényes eltérések a szolgálati munkadokumentum II. fejezetében szerepelnek.

7. VÍZMINŐSÉG-ELŐREJELZÉS

Több tagállam benyújtotta a mezőgazdasági forrásokból származó terhelésekre és/vagy a vízminőség alakulására vonatkozó tendenciák értékelési módszereinek egyes összetevőit (tendenciaelemzés és szimulációs modellek). Nem szolgáltatott információt Ciprus, Franciaország, Görögország, Lettország, Málta, Portugália, Románia és Szlovénia. Írország nem nyújtott be szimulációs modelleket, de felsorolta azokat az intézkedéseket és fejlesztéseket, amelyek a jövőben pozitív hatással lehetnek a vízminőségre.

A korábbi jelentési időszakhoz hasonlóan most is csak néhány tagállam nyújtott be mennyiségi információkat arra az időtartamra vonatkozóan, amelynek során előreláthatólag stabilizálható a szennyezés, illetve javulhat a vízminőség. Több tagállam is hangsúlyozza azokat a nehézségeket, amelyekkel az ilyen előrejelzések készítésénél találkozhatnak, még hozzá legtöbbször az éghajlati viszonyokhoz vagy a talajban lévő mozgási folyamatokhoz kapcsolódó bizonytalanságokat, valamint azt a tényt, hogy a mezőgazdasági intézkedéseken túl egyéb intézkedéseket is tettek a vízminőség javítása érdekében.

Általánosságban elmondható, hogy a vízminőség javítása terén elért eredmények ellenére még mindig több év vagy akár évtized szükséges a vízminőségnek a cselekvési programok intézkedéseinek végrehajtása, illetve a mezőgazdasági gyakorlatok megváltoztatása eredményeként bekövetkező teljes javulásáig. Abban a néhány esetben, ahol feltüntetik a vízminőség jelentős mértékű helyreállításához szükséges időtartamot, a felszín alatt mélyebben található vizek esetében 4–8 évtől (Németország és Magyarország) több évtizedig (Hollandia) terjedő időtartamokat állapítottak meg.

8. JOGSÉRTÉSI ELJÁRÁSOK

A nitrátirányelv végrehajtása még nem teljes körű, ami legtöbbször a nitrátérzékeny övezetek nem megfelelő kijelölésére és a cselekvési programok megfelelőségének hiányára vezethető vissza. A Bizottság az előírásoknak megfelelő megvalósítás elérése érdekében folyamatos tárgyalásokat folytat a tagállamokkal, és jelenleg 3 folyamatban lévő jogsértési ügyet vizsgál. A Spanyolország elleni eljárás az érzékeny övezetek kijelölésével és a cselekvési programok tartalmával kapcsolatos, a Franciaország és Luxemburg elleni eljárások pedig a cselekvési programokkal kapcsolatosak.

9. KAPCSOLAT EGYÉB UNIÓS POLITIKÁKKAL

A nitrátirányelv szorosan kapcsolódik egyéb uniós politikákhoz a víz, a levegő, a klímaváltozás és a mezőgazdaság területén. A politikák teljes körű megvalósításának értéke a nitrátirányelv keretébe tartozó cselekvési programok végrehajtásának tapasztalatai és az ezekkel kapcsolatos intézkedések szinergikus hatásainak magasabb szintű tudományos vizsgálata alapján állapítható meg. A közelmúltban az ammóniakibocsátások csökkentésére irányuló integrált mezőgazdasági

intézkedésekről készült tanulmány²⁸ igazolta, hogy a nitrátirányelv alkalmazása kedvezően hat a levegőre, illetve az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére. Az egyéb politikákhoz való kapcsolódásról a szolgálati munkadokumentum 4. fejezete tartalmaz további információkat.

10. KÖVETKEZTETÉSEK

Ez a jelentéstétel első alkalommal terjed ki mind a 27 tagállamra. Az új tagállamok mindegyike létrehozta az ellenőrző hálózatokat, kijelölte a nitrátérzékeny övezeteket, és cselekvési programokat állapított meg.

A felszín alatti vizek minőségének tekintetében az ellenőrző állomások 66 %-a jelez változatlan vagy csökkenő nitrátkoncentrációt. Azonban az állomások 34 %-ánál még mindig megfigyelhető volt a nitrátszennyezés növekedése, és a nitrátkoncentráció az állomások 15 %-ánál meghaladta az 50 mg/l minőségi küszöbértéket. A felszín alatti víztesteken belül, a felszínhez közeli szinteken magasabb volt a nitrátkoncentráció, mint a mélyebben fekvő szinteken. A szennyezett vizek a legnagyobb arányban a felszín alatt 5 és 15 méter közötti mélységben találhatók.

A felszíni édesvizek tekintetében az ellenőrző állomások 70 %-a jelez változatlan vagy csökkenő nitrátkoncentrációt. A koncentráció az állomások 3 %-ánál haladja meg az 50 mg/l értéket, 21 % esetében pedig 2 mg/l alatti. A víz a trofitásfokot ellenőrző állomások 33 %-ánál eutrófként, illetve hipertrófként jellemezhető. A mezőgazdasági forrásokból származó terhelés a felszíni vizek nitrátszennyezése tekintetében több tagállamban csökkent, jóllehet a mezőgazdaság továbbra is nagymértékben hozzájárul a felszíni vizek nitrogénterheléséhez.

Az EU-15 területén a korábbi jelentési időszakokkal összehasonlítva további növekedés figyelhető meg a nitrátérzékeny övezetek nagyságában. A kijelölt övezetek aránya az EU-15 területén 43,7 %-ról 44,6 %-ra nőtt, míg az EU-27 területének 39,6 %-a tartozik a kijelölt övezetekhez, beleértve azon tagállamok területét is, amelyek a teljes területre vonatkozó cselekvési programokat alkalmaznak. Azonban a vízminőségre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy több régióban – mind az EU-15 mind pedig az EU-12 tekintetében – további övezetkijelölésekre van szükség a nitrátirányelvben foglalt kritériumok alapján.

A cselekvési programok minősége az EU-15-ben a legutóbbi jelentési időszakokkal összevetve tovább javult; azonban még mindig gyakran fordulnak elő jogsértési eljárások. Valamennyi új tagállam megállapította a cselekvési programokat, de több program esetében további fejlesztések szükségesek ahhoz, hogy teljes összhangban legyenek a nitrátirányelv követelményeivel, különös tekintettel azokra a rendelkezésekre, amelyek a tárolóépítésre, a kiegyensúlyozott trágyázásra és azoknak az időszakoknak a kijelölésére vonatkoznak, amikor a trágya termőföldön való alkalmazása tilos. A gazdálkodók számára rendelkezésre álló tájékoztatás és képzések, valamint a hatékony ellenőrzési programok ezen a területen rendkívül fontosak a programok tényleges megvalósításának biztosítása érdekében.

²⁸

A Bizottság jelentése: „Az ammónia-kibocsátások csökkentésére irányuló integrált mezőgazdasági intézkedések”, Alterra, 2007.

Az intenzív állattenyésztéssel jellemezhető régiókban fokozott érdeklődés figyelhető meg a hatékonyabb tápanyag-gazdálkodást lehetővé tevő szerves trágya-feldolgozási technikák terén, amelyeket gyakran biogáztermelésből nyert energiatermeléssel kombinálnak. A hatékony tápanyag-gazdálkodás szerepet játszik a gazdaság költségeinek csökkentésében.

A nitrátirányelv keretébe tartozó cselekvési programok végrehajtásának tapasztalatai és az ezekkel kapcsolatos intézkedések szinergikus hatásainak magasabb szintű tudományos vizsgálata arra utal, hogy a nitrogénpolitikák a teljes nitrogén ciklust figyelembe vevő, integrált megközelítést tesznek szükségessé, és hogy a nitrátirányelv alkalmazása igen kedvezően hat különösen az ammónia és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére, tágabb értelemben pedig a vizek vízügyi keretirányelv szerinti védelmére. A jövőben nagyobb figyelmet kell majd fordítani a nitrogén gazdálkodás ezen aspektusára, és megfelelő, folyamatos támogatás szükséges a nemzeti és európai szintű tudományos közösségek részéről.

A Bizottság a vizek védelmével kapcsolatos közös célkitűzésre figyelemmel, a végrehajtás javítása érdekében folytatja a tagállamokkal való együttműködést. Továbbra is megteszi a szükséges jogi lépéseket, ha azokat szükségesnek tartja.